ముంజేతి కంకణం

శాంతకి శుభలేఖ చూసినదగ్గరనుంచీ పెళ్ళికి వెళ్ళటమా, మానటమా, అన్న ఆలోచన తెమలటం లేదు. వెడితే జయకి స్కూలు పోతుంది. వెళ్ళకపోతే అన్నగారు ఏమన్నా అనుకుంటాడేమో? ప్రయాణం అంటే మళ్ళీ బోలెడుఖర్చు. ఏమి చెయ్యాలన్నది తెమలక తలనొప్పి పట్టుకుంది. ఎప్పుడూ ఐదు కొట్టేసరికి ఇంటికివచ్చే జయ, ఈ రోజు ఎందుకు ఆలస్యం చేసిందో! అని ఎదురు చూస్తోంది శాంత. ఆనందమోహను చాలా వుత్సాహంగా మెట్లు ఎక్కుతున్నాడు. అతన్ని చూడకుండా రోడ్డు చివరకి చూస్తోంది.

"ఏమిటీ, రాణీగారు చాలా దీర్ఘాలోచనలో వున్నటున్నారే" అని శాంత పక్కకివచ్చి నిల్చున్నాడు.

'జయ ఇంకా రాలేదేమిటి?' అంటూ దూరంగా జరిగింది.

'అదా సంగతి. ఇంకా నా కోసం చూస్తున్నావేమో అనుకుంటున్నా. ఇక లోపలికి దయచేయవచ్చు; ఏలనన పుత్రికారత్నంబు సినిమాకి వెడలినట్లు విన్నవించమని ఆజ్ఞమంజూరు చేసిరి.'

'అబ్బా. ఏమిటా మాటలు. ఇంకానయం వాళ్ళకి మన భాష తెలవదు కనక సరిపోయింది. లేకపోతే ఎగతాళి చేసేవాళ్ళు.'

'రాణీగారి ఆజ్ఞ శిరసావహించెదగాక; ఈ దీనుడు పోవుచున్నవాడు.'

ఫలహారం తెచ్చి బల్లపైన పెట్టి దూరంగా కూర్చుని, 'చూడండి మీ హాస్యధోరణిని

కొంతసేపు, వదిలెయ్యండి బాబూ!' అని మూతి ముడుచుకుంది శాంత.

పళ్ళెం ఖాళీచేసి మంచంమీద వెన్ను వాల్చాడు.

'అబ్బ, మాట్లాడితే ఆ ధోరణి, లేకపోతే ఈ వరస, విసుగువస్తోంది బాబూ, అంటూ మంచంకోడు మీద కూర్చుంది.

రెప్పవాల్చకుండా శాంతకేసి చూస్తున్నాడు.

'అబ్బబ్బ, ఈ పెళ్ళికి తప్పకండా వెడతా. అప్పుడు కానీ తెలవదు' అని విసుక్కుంది.

'ఈ వుపోద్ఘాతం బంతయు ప్రయాణంబుకా దేవీ! అటుల చెప్పుము. ఏ ప్రాంతంబుకు విజయము చేయుచుంటిరి'.

' నా తలకాయ, ఏడుపొస్తోంది. అన్నయ్య కూతురు పెళ్ళిట, శుభలేఖ తెచ్చి ఇచ్చింది శాంత.

'పైకం ఏమయిన పంపియుండిరా?'

'ఏమిటండీ మీ గొడవ, పైకం లేదు, గియికం లేదు. ఆఖరికి వుత్తరం కూడా రాయందే.'

'అటులైన ఏమి చేయదలంచిరితి?'

'మీ రేమి చెపుతారో అని నేను అనుకుంటే నన్నే అడుగుతున్నారా? బాగుంది.'

మెట్ల తలుపు తెరచిన చప్పుడయి వరండాలోకి వెళ్ళింది శాంత.

'ఆనంద్‌గాడు రాలేదా?' అంటూ కోటేశ్వరరావు గుంపు జొరబడింది.

వాళ్ళని చూడగానే వళ్లు చల్లబడ్డంత పని అయింది శాంతికి. వాళ్లు వస్తే వోపట్టాన పోరు. ఒహవేళ వదిలించుకున్నా, కొంత డబ్బు అప్పపేరుతో అర్పించుకోవాలి. తను వెళ్ళేందుకే డబ్బు వుంటుందో వుండదో; తెలివితక్కువ, కాకపోతే అక్కడ లేరని చెపితే పోయేవాళ్ళేగా? ఇప్పుడు అనుకుని మాత్రం ఏమి లాభం.

వాళ్ళతో కలిసి ఆనంద్‌మోహను బయలుదేరాడు. శాంతని తలుపు వేసుకోమని సైగచేశాడు.

మళ్ళా వంటరిగా వుండాలి. పోనీ జయవున్నా కొంత మెరుగు. 'పాపం దానికేం తెల్సు. చిన్నపిల్ల' అని విసుక్కుంది.

ఎన్నో యేళ్ళు ఈ బొంబాయి కాపరంకోసం కలలు కంది. జయపుట్టేదాకా ఆ మాట నెగ్గనేలేదు.

వచ్చిమాత్రం ఏమి బావుకున్నట్టు? చాలా యేళ్ళు పొద్దున్న వెడితె, రాత్రి పదికొట్టాల్సిందే రావటానికి. కొత్తగా పెట్టిన కాపరమని ఎంతో వోర్పుతో మసులుకుంది. ఇప్పుడు హోదాపెరిగి ఇంటికి తొందరగా వస్తున్నారనుకుంటే ఈ గ్రహాలు పట్టుకుంటున్నాయి. ఎంతవస్తుందో ఏమో, నగలన్ని కర్పూరంలా కరిగిపోయాయి. తనకి వాటిమీద మోజులేదు. కానీ వెళ్ళేది పల్లెటూరు పెళ్ళికి. వాళ్ళ గౌరవం అంతా మెడనిండా వుంటేనే, తనకి మిగిలినది అరిగిపోయిన వక్క పేట గొలుసు; చేతులు చూసుకుంది, వక్కజత గాజులు; వుసూరుమంటూ కనపడుతున్నాయి. చీకట్లో చాలాసేపు కూర్చున్నట్టు గుర్తుకివచ్చి లేచి లైటు వేసింది.

స్టౌవును ముట్టించి వంటపనిలో పడింది. ఎన్నిచేసినా టయిము ఎనిమిది దాటలేదు. బట్టలపెట్టి తెరచి ముందుపెట్టుక్కూర్చుంది. చీరలు అన్ని రోజూ కట్టుకునేవే. పెళ్ళికివెడితే ఏమి కట్టుకోవటం? అన్న కొత్తబెంగ ఇంకొకటి తయారయింది.

జార్జెట్సు ఈ వూళ్ళల్లో కట్టుకుంటే ఏమి బాగుంటుంది? ఏం చెయ్యటం? అదే కట్టుకోవాలి అని పైకితీసి సరిగ్గా మడతపెట్టి మళ్ళా పెట్టేసింది. కాయితాలకట్ట బయటికి తీసింది. ఎప్పుడేనా డబ్బుపెట్టి మర్చిపోయి వుండొచ్చు. చాలా జాగ్రత్తగా ప్రతీదీ రెండేసిసార్లు చూసుకుంటోంది. పొరపాటుని కూడా పెట్టనందుకు విసుక్కుంది. తండ్రి పంపిన దస్తావేజు ముందుదూరంగా విసిరేసినా మళ్ళా తీసి మడత విప్పింది. పదిరూపాయల నోట్లు రెండు - సంతోషంతో గుండెలు కొట్టుకున్నాయి. నిజమో కాదో అని తిప్పి చూసుకుంది.

ఆ దస్తావేజు వోసారి చదువుకుని, కవులు కాయితం ఉందే తప్ప అన్నగారు వక్క దమ్మిడీ తనకి పంపనందుకు కోపం తెచ్చుకుంది. 'వెడుతున్నాగా, దీని సంగతి కూడా చూస్తా' నని పెట్టెలో పెట్టుకుంది. పక్కవాటాలోనివాళ్ళు సినిమానించి వచ్చేశారు. మళ్ళా జయకోసం చూస్తూ ముందుకువచ్చి నిల్చుంది. జయని విడిచి, వసంత వెళ్ళటం చూసి శాంత లోపలికీ వెళ్ళిపోయింది.

జయ మొహమ్మీదికి పడే జుట్టుని వెనక్కి తోసుకుంటూ పుస్తకాల బాగ్ మోసుకొచ్చి తండ్రి బల్ల మీద పడేసి, "చాలా బాగుంది అమ్మా పిక్చరు" అంటూ తల్లి మెడని చుట్టుకు దగ్గరగా నిల్చుంది. చెయ్యి విడదీసి "వెళ్ళి బట్టలు మార్చుకో" అంది శాంత.

రోజూ స్కూలునించి రాగానే కొంతసేపు తల్లి దగ్గర గారాలు చెయ్యటం అలవాటు పడింది. తల్లి అన్నమాటకి. దుఃఖము వచ్చినంత పని అయి అక్కడే కదలకుండా నిల్చుంది జయ.

ఆనంద మోహను రావటం చూసి జయని తీసుకువంటగదికి వెళ్ళింది శాంత. జయ తింటూనే కునికిపాట్లు పడుతోంది.

శాంతకి ఏమిచేస్తే కోపము వస్తుందో అది చెయ్యటం సరదా; కోపంలో చేసే చేష్టలకి పగలబడి నవ్వటం. అది చూసి శాంత ఇంకా వుడికిపోవడం, చివరికి ఏడుపు మొదలుపెడితే, దేవీ కనికరించి వరాలు కోరుకో అన్నాము' అంటూ ప్రాధేయపడి చాలావాటికి వప్పేసుకుని రాజీ కుదుర్చుకోవడం ఆనంద్‌కి ఆనందం.

ఆ రోజు వరాల్లో వూరికి పంపటం వకటి. జయని జాగ్రత్తగా శాంత వచ్చేటంతవరకూ చూసుకోవటం రెండు. ఈ రెండూ అట్టే ఇబ్బంది పడక్కర్లేదు అనుకున్నాడు. ఇంక మూడోదే కాస్త మడతపేచీగావుంది. పుష్కలంగా డబ్బు ఎక్కడ తెచ్చేదా అని.

అందులో నెల చివర ఎవర్ని అడగటం అన్నదానికి సమాధానం రావటం లేదు. పోనీ వెళ్ళవద్దు అంటే? శాంతని పిల్చాడు. అప్పుడే నిద్రపట్టినట్లుంది. పలకలేదు. పాపం, కోపం తప్ప ఏమీ తెలీదు. ఇన్నేళ్ళనించీ నోరుతెరిచి వెడతానని అడగలేదు. అప్పుడే జయకి కొన్ని నెలల్లో పది ఏళ్ళు పూర్తి అవుతాయిలావుంది. తను ఎన్నిసార్లు తన వాళ్ళ దగ్గరకి వెళ్ళి వచ్చిందీ గుర్తుచేసుకున్నాడు. శాంత మంచంచివర కూర్చుని అలిసిన మొహంలోకి చూస్తున్నాడు కళ్ళకింద గీతలు వెక్కిరిస్తున్నాయి. బుగ్గలు లోతుకి పోయాయి. కళ్ళు ఇంకా విశాలంగా పొడుగ్గా కనబడుతున్నాయి. చేతిగాజుల్లో వేళ్ళు పెట్టి తిప్పుతున్నాడు. గుండ్రంగా పొట్లాల్లావుండే చేతులు పుల్లల్లా తోచాయి. తన సుఖం చూచుకోదు. ఎప్పుడూ తండ్రీ కూతుళ్ళనీ మేపడంతోనే సరిపెట్టుకుంటుంది. తిరిగి వచ్చాక శాంత విషయం తను కనుక్కోవాలనుకున్నాడు ఆనందమోహను.

పాలగంటకి వులిక్కిపడి లేచింది శాంత. చీటీ ఇచ్చి సీసా పుచ్చుకుంది. ప్రయాణం సంగతి వాడికి ఎందుకు చెప్పటం అని వూరుకుంది.

రోజూ తెల్లవారేసరికి వంట చెయ్యడం మామూలే. ఆ రోజు రాత్రికి కూడా రొట్టెలు

చేసి పెట్టేసింది. స్నానం చేసిన వళ్ళు ఆరకుండానే వచ్చిన ఆలోచన చెప్పాలని ఆనందుని లేపింది. చల్లటి చేతులు వంటికి తగలగానే మెళుకువ వచ్చినా కళ్లు తెరవలేదు. శాంత మొహం దగ్గరగా పెట్టి లేవమని గొణిగింది. ఆనంద్ చేతిలో ఇరుక్కుంది. చెప్పేది వినండి అంటూ విడిపించుకుంటూ చెప్పుకుపోతోంది. ఇప్పుడుమళ్ళా చెప్పు అని నవ్వుతున్నాడు. 'పొండి' అంటూ మెల్లిగా కొట్టి కొంగులో మొహం దాచుకుంటూ తప్పించుకుపోయింది.

మళ్ళీ ఎవరిపనుల్లో వాళ్ళు హడావిడాగా తిరుగుతున్నారు. కారియర్లుసర్ది నీళ్ళ సీసాలతో సహా సిద్ధంచేసి వాకిట్లో పెట్టింది శాంత. ఆఫీసుకివెళ్ళే వేషంతోవచ్చిశాంత కెదురుగా నిల్చున్నాడు. చేతి కున్న గాజులజత తీసి ఇచ్చింది.

అవి తీసుకునేందుకు మనస్కరించలేదు. 'ఆఖరిజత కదూ' అని శాంత కళ్ళల్లోకి చూశాడు.

"పోనీ మానెయ్యమంటారా?' అని అమాయకంగా అడిగింది.

'జయతో చెప్పావా ప్రయాణం సంగతి' అంటూ జయని పిల్చి 'మీ అమ్మ వూరికెడితే మనిద్దరం వుందామా?' అని అడిగాడు.

వుండననీ, వుంటాననీ చాలాసేపు గొడవచేశాక వుండేందుకు వప్పుకుంది.

శాంతని స్టేషనుకి రమ్మనమని చెప్పి తను అక్కడికేవచ్చి కలుస్తానని చెప్పి ఆనందమోహను వెళ్లిపోయాడు.

జయ స్కూల్‌బస్ హారన్ వినగానే బిక్కమొహం పెట్టింది. 'మళ్ళా ఎప్పుడు వస్తావమ్మా'అని పుస్తకాలసంచి కిందపెట్టి అడిగింది.

శాంతకి కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి. 'ఇదే మొదలు విడిచి వుండటం. తొందరగా వచ్చేస్తాలే. నాన్నగారు వుంటారుగా. భయంలేదు. పక్కఇంటి పాటి నీకు కావల్సినవన్నీ చేసి ఇస్తుంది.' అని దగ్గరగా తీసుకు తలనిమిరింది. మళ్ళా హారన్ మోగేసరికి పరుగెట్టుకుంటూ వెళ్లింది. కిందకెళ్లి టాటా చెప్పింది.

బస్సు వెళ్ళేదాకా చూసి శాంత లోపలికి వచ్చింది. పోనీ మానేస్తే ఏమి అనిపించింది. వీళ్ళని అవస్థపెట్టి వెళ్ళడమేమిటి? అని ఆలోచనలతో సతమత మవుతోంది. పక్కఇంట పాటివచ్చి 'బండి ఎన్నిగంటలకి' అని అడిగాక మళ్ళా వెళ్లేందుకే నిశ్చయించుకుని తొందరగా సర్దటం మొదలుపెట్టింది.

పాటి మొల్లో డబ్బుతీసి శాంతచేతిలో పెడుతూ 'మళ్లా నువ్వు ఇచ్చేటప్పుడు మా కోడలు చూడకుండా ఇవ్వు' అని చెప్పింది.

'వద్దులెండి, వారు స్టేషనుకితెస్తానన్నారుగా' అని చేతులు దాచుకుంది శాంత.

'ఒక సమయంలో రాకపోతే ఏమిచేస్తావు? నువ్వు తిరిగి వచ్చిన వెనక ఇద్దువులే; తొందరేమి'టంది పాటి.

వక్కర్తీ ప్రయాణం చెయ్యటం పుట్టాక అదే మొదలు కావటం మూలాన కొంత ఖంగారుగా వుంది. పాటిని స్టేషను దాకా తోడురమ్మని తీసుకెళ్లింది.

'బండి వచ్చేసింది' మీ ఆయన ఎక్కడ! అంటూ వెతుకుతోంది పాటి. 'నీ దగ్గరవున్న డబ్బు ఇవ్వు, టిక్కెట్టు తెస్తా'నని పాటి వెళ్ళబోయింది. ఆనందమోహను హడావిడిగా ముందుకి వెళ్లిపోతుంటే పాటి అరచింది.

అప్పటికే ఎక్కడా ఖాళీలేదు. అన్ని పెట్టెలూ కిక్కిరిసి వున్నాయి.

'రెండవ తరగతి ఆడవాండ్లపెట్టె సుమారుగా జాగావుంది' అని పాటి చూసివచ్చిచెప్పింది. శాంతని ఎక్కించి ఆనంద్ టిక్కెట్టు మార్చేందుకు వెళ్ళాడు.

రైలు కదులుతూండగా వచ్చాడు. కూడా నడుస్తూ టిక్కెట్టూ డబ్బూ చేతికి ఇచ్చి, ప్లాస్టిక్ గాజులు ఎఱ్ఱవి జేబులోంచి తీసి లోపలికి విసిరాడు. రైలు ఎందుకోవక్కకుదుపు కుదిపి ఆగింది. ఆనంద్ వేగంగా శాంత పెట్టెదగ్గరికి వచ్చాడు. 'నా దగ్గర డబ్బు వుంది. పాటి దగ్గర తీసుకున్నా. మీ దగ్గర పెట్టుకోండి.' అని ఆనంద్ జేబులో పెట్టింది శాంత. ఇంటిదగ్గర ఏర్పాట్లన్నీ ఏకరువు పెడుతోంది. పూర్తికాకుండానే రైలు జరిగింది. పాటితో వెళ్తున్నట్టు చేత్తో సైగచేసింది. చేతికి తొడిగిన గాజులు చూసుకుంది. ఆనంద్ కనబడేటంతవరకూ చూస్తూ వెళుతున్నట్టుచేయి కదుపుతూనే వుంది.

ఎవరిసామాన్లు వాళ్లు సర్దుకుంటూ చాలాసేపు గడిపాక మాటలు, ప్రశ్నలు మొదలుపెట్టారు. శాంత కిటికీలోంచి బయటికి చూస్తోంది. లోనావాల వచ్చేసింది. మేఘాలు కూడా వస్తూన్నట్టు కనపడుతున్నాయి. వాటి ఆకారాల్లో తండ్రీ, పినతండ్రీ, అన్నగార్లూ అంతా కనపడి వెళుతున్నట్టు వూహిస్తోంది. 'ఎన్నేళ్ళ తరువాత మళ్లా ఈదారిని చూస్తున్నా' ననుకుంది.

ఆ పెట్టెలోనే ప్రయాణం చేస్తున్న మరో తెలుగు ముసలమ్మ ప్రశ్నల వర్షం కురిపిస్తోంది. ఏవూరువెడుతూంటా? మీ ఆయనికి ఏమి పని? జీతంఎంత? అన్నింటికి ముభావంగా సమాధానం చెప్పే శాంతకేసి వకసారి కొపంగా చూసి పక్కకి తిరిగి కళ్ళుమూసుకుంది. అంతదూరం నించి వచ్చినా, నిడదవోలు వచ్చేసరికి ఖంగారు ఎక్కువయింది. తన సామాన్లు అన్నీ గుమ్మందగ్గరికి చేర్చింది; చేగల్లు దాటింది. కాళ్లుచేతులు వణుకుతున్నాయి. కొవ్వూర్లోనే దిగుతానని తనతో కూడా ప్రయాణంచేసిన ముసలమ్మకీచెప్పింది, స్టేషను వచ్చేసింది. ఎల్లాగో కొంత ధయిర్యాన్ని పట్టుకు వెళ్లాడి, మెల్లిగా దిగి, తన సామాన్లు దింపుకుంది. తెలిసిన మొహం ఒక్కటి కనపడలేదు. తను వెళ్ళాల్సిన చోటికి బస్సులు పడ్డాయట. వెళ్ళేవాళ్ళతో కలిసి బస్సెక్కింది. వంతెన ముందే బస్సు ఆపి దిగమన్నాడు. అక్కడ నించి ఎల్లా వెళ్ళటమా అని దిగులుతో నాలుగుపక్కలా చూస్తోంది.

వీరయ్యతాత కిఱ్ఱు చెప్పులు చప్పుడు చేసుకుంటూ అటే వస్తున్నాడు. శాంత ఎదురెళ్లి "తాతా" అని పలకరించింది

కళ్ళపైన చెయ్యి పెట్టుకు "ఎవరు?" అని అడిగి 'శాంతమ్మవికదూ?' అని గుర్తుకు తెచ్చుకు చాలా సంతోషంగా యోగక్షేమాలు అడిగాడు. "అయితే మీ అన్న వచ్చాడా పిలుపుకి' ' అని శాంతకేసి చూసాడు. "అబ్బే ఎవ్వరురాలేదు. శుభలేఖ మాత్రం వచ్చింది" అని వూరుకుంది శాంత.

ముక్కుమీద వేలు వేసుకున్నాడు.

"పట్నం వెళ్ళి మరదల్ని పిల్లల్ని తీసుకొచ్చాడంట. నువ్వూ చెల్లిలివేగా! వచ్చావుగా! అయినా అన్ని ఎందుకులే. నా తెలివి నిల్పోపెట్టి మాట్లాడుతున్నా" అని నొచ్చుకున్నాడు వీరన్న.

"ఎవరైనా మనిషి వుంటే, సామాన్లు ఇంటికి పట్టుకురావాలి" అని నసిగింది శాంత.

కళ్ళపైన గెడ్డం ఆన్చి ఎవరైనా వస్తున్నారో ఏమోనని చూస్తున్నాడు వీరన్న.

"అయితే తాతా నా పొలం నువ్వే చేస్తున్నావా?" అని అడిగింది శాంత.

"వక ఏడాదేగా నాకు ఇస్తా. మీ అన్నే చేసుకుంటున్నాడు. ఏమి ఇస్తున్నాడు? ఏంటి సిస్తు?" అని వీరన్న అడిగాడు.

'ఇంతవరకూ వక్కదమ్మిడీ పంపలేదు. ఎప్పుడూ నష్టము వస్తోందని ఏటా వో వుత్తరం మాత్రం వ్రాస్తాడు. ఇప్పుడు భూములు ధర ఏమన్నా పెరిగాయా' అని అడిగింది శాంత.

'పెరక్కేం, నీ భూమికి యకరం ఐదు, లేకపోతే ఆరువేలు రావచ్చు, ఏం అమ్మేస్తావా' అన్నట్టు చూశాడు,

'నేను వుండగా బేరం వస్తే బాగుండును' అంది శాంత.

'మీ అన్ననిగాని బేరం పెట్టమంటివా రెండేలుకంటే లేదు అంటాడు ధర. నీ యిష్టం మరి,' చుట్ట దూరంగా పారేస్తూ వీరన్న చెప్పాడు.

"నువ్వు ఎవరికేనా చెప్పి బేరంపెట్టి పెడుదూ. అన్ని కుదిరాక చెపుతాను" అంది శాంత.

"నేను బేరం పెట్టా'నని తెలుస్తే గోలపెడతాడు. నాతో గొడవ పెట్టుకున్నాడుగా, మాటల్లేవు. అయినా నీ భూమి కనక చెప్పిచూస్తాలే, సాయంకాలంమాటు వోపాలి ఇంటికిరా. మీ మామ్మని కూడా చూడచ్చు. ఎవర్నేనా పిల్చుకొస్తా, శానా సేపు నిల్చున్నావు. ఎప్పుడు తిన్నావో ఏమో" అంటూ వెళ్ళాడు వీరన్న.

వెంట పెట్టుకొచ్చిన కుఱ్ఱాడికి గుర్తు చెప్పి పంపాడు. నీళ్లబేగ్ శాంత పట్టుకు వాడితో కూడా నడుస్తోంది. చాలా ఇళ్లు, కొత్తగా కట్టిన డాబాలు, పెంకుటిళ్లు- వూరు ఎంత మారింది అనుకుంది శాంత.

వో కొత్త డాబాలోకి తీసుకెళ్లాడు కుఱ్ఱాడు. పెద్దపందిరి ముందువున్నా ఇల్లు బాగానే కనబడుతోంది. అరుగుమీద అంతా కొత్తవాళ్లే. అన్నగారు లోపలినించి వస్తున్నాడు. "ఎప్పుడువచ్చావే" అని వొక్కమాట అని కూర్చున్నవాళ్ల దగ్గరికి వెళ్లాడు.

శాంత మనస్సు చివుక్కుమంది. ఎన్నో ఏళ్లతరవాత వచ్చినందుకు ఎంతో ఆదరణ చూపుతాడు అనుకుంది. సామాను వో మూల పెట్టమంది. వాడి చేతిలో డబ్బులు పెట్టి లోపలికి వెళ్లింది శాంత.

వడ్డాణ్ణంబెల్టు వెనక్కి జరుపుకుంటూ వదినగారి చెల్లెలు ఎదురయింది. 'ఏవమ్మోవు వదినా' అంటూ కౌగిలించుకుని 'ఎప్పుడు రావటం? అన్నయ్యేరీ?' అని అడిగింది.

'నేనే వొచ్చా. మీ అన్నయ్యకి శలవుదొరకలేదు' అని చెప్పింది శాంత.

అప్పగారితో 'మీ ఆడబిడ్డ వచ్చిందేవు' అని చెప్పి శాంతని స్నానం చేసేందుకు పిల్చుకెళ్లింది. పెట్టి అవి గదిలో పెట్టించింది రాజ్యం. శాంతకి ప్రయాణం బడలిక అప్పుడు తెలుస్తోంది. వదినగార్ని తనే వెళ్లి పలకరించింది.

'ఏ పదిమంది వున్నారని. వక్కపిల్ల పెళ్లి, నాలుగు రోజులు ముందువస్తా వనుకున్నాము. పోనీలే అసలు వచ్చావు అదే సంతోషం' అంది వదిన ఏదో మాట్లాడాలిగదా అన్నట్టు.

నాలుగు మెతుకులు తిని సామానుపెట్టిన గదిలోకివెళ్లివో చాప పరుచుకు పడుకుంది. ఎంతసేపు పడుకుందో ఏమో లేచేసరికిపొద్దు కుంకుతోంది. ఇంకా బద్ధకం వదల్లేదు. వంటగది గుమ్మానికిచేర్లపడి నిల్చుంది శాంత.

వదినగారి సిగకి పువ్వులు చుట్టుతోంది భాగ్యం. 'మీ సొంత ఆడబిడ్డ వచ్చిందిటగా. ఇంక మేము అవసరం వుండంలే.' అని భాగ్యం చెల్లులు లక్ష్మి చెప్పుతోంది.

'ఎక్కడో వుండి ఏటికి కోటికి అన్నట్టువస్తే ఏమి ప్రేమలు వుంటాయి. నిజంచెప్పద్దూ. మీ దగ్గరవున్న చనువు అమ్మాయి దగ్గర నాకు లేనేలేదు. మళ్లా చెప్పలేదు అనుకునేరు. పెళ్లివారు వెళ్లేదాకా మీరు ఇంక ఇంటికి వెళ్ళడానికి వీల్లేదు, తెల్సిందా. పిల్లతో కూడా మిమ్మల్ని పంపాలని వుంది' అని వదినగారు చెప్పటం శాంత వింది.

పెరట్లో రాజ్యం పువ్వులు గుచ్చుతోంటే శాంత అక్కడికివెళ్లి కూర్చుంది.

'ఇప్పుడే లేచావా?' అని గుచ్చేసూది శాంత చేతిలో పెట్టి వెళ్లింది రాజ్యం.

టిఫిను కాఫీ తెచ్చి తీసుకోమని శాంతముందు పెట్టింది రాజ్యం.

'ఈ పిల్లకి ఎందుకో తనంటే ఇంత ప్రేమ' అనుకుంది శాంత.

'పెళ్ళిపిలుపుకి బయలుదేరమని తొందరపడుతున్నాడు పురోహితుడు ఏమే రాజ్యం అట్లా కూర్చుంటె ఎట్లాగే, పిలుపుకి వెళ్లాలి లే అని, ఆ పక్కవున్న శాంతతో, 'నువ్వు కూడా రా వెడదాము' అని వదినగారు పిలిచింది.

'నేను గుచ్చి పెడతా, నువ్వు వెళ్లు రాజ్యం' అంది శాంత.

'మీరు వెళ్లిరండి, నేనూ వదినా కలిసి నరుసుకి జడకుడతాము' అని రాజ్యం అనటంతో పిలుపుకి వెళ్లటం తప్పింది.

రాజ్యం అందిస్తోంటే శాంత అట్టకి పువ్వులు పెట్టి కుట్టింది. ఇద్దరూ కలిసి ఎంతో అందంగా జడ తయారుచేశారు. గులాబిపువ్వులు రావటంతో రెండు పెద్దదండలు గుచ్చి చెమ్కీ చుట్టింది శాంత.

'ఎంతబాగా గుచ్చిందో చూడ'మని రాజ్యం పందిట్లో వున్న బావగార్ని పిల్చుకొచ్చి చూపెట్టింది.

శాంతపక్కన కూర్చుని 'మీ ఆయన రేలేదేమే' అని అన్నగారు అప్పుడు అడిగాడు.

'శలవు దొరకలేదు. జయకిస్కూలు పోతుందని తీసుకురాలేదు' అని సర్దిచెప్పింది శాంత.

వచ్చే బంధువులు వస్తున్నారు. ముహూర్తానికిరమ్మని పిల్చేందుకు రాజ్యం శాంత కూడా వెళ్లారు. ముహూర్తం సమీపిస్తున్నా వియ్యపురాలు రాలేదు. ఏమిటి అని ఆరాతీస్తే లక్ష్మిని కాఫీ పంపమందిట. ఇప్పుడు వీలులేదు తెల్లారితేకాని అందిట. దాంతో వాళ్లు రామని కూర్చున్నారని వార్త తెచ్చాడు ఒక పెద్దమనిషి,.

ఎవర్నీ అడక్కుండానే రాజ్యం శాంతా బిందెడుకాఫీ చేయించి తీసుకెళ్లి దగ్గరుండి అందరికి ఇచ్చి పిల్చుకువచ్చారు.

మొగపెళ్లివారికి శాంతమీద రాజ్యంమీద గౌరవం ఏర్పడింది. ఏది కావల్సినా వీళ్లనే అడుగుతున్నారు. శాంత కూడా వడ్డనలోకి, అదీ వెళ్లి చేస్తోంది.

వచ్చిన బంధువుల్లో ఒకావిడ 'నగలు మోటని పెట్టుకోలేదా? లేక మాలాగే లేకా' అని అడిగేసింది శాంతని.

పక్కనవున్న రాజ్యం 'లేకేమి ఖర్మం. ఆ వూళ్లో ఇక్కడలా దిగేసుకుంటే జంతువుల్ని చూసినట్టు చూస్తా'రని ఖచ్చితంగా జవాబిచ్చింది.

ఆవిడ పక్కనేవున్న లక్ష్మి 'అబ్బో చెప్పావులే. మా తోటికోడలుచెల్లెల్లి కూడా బొంబాయే. ఎన్నో కొత్తనగలు పెట్టుకు వస్తూవుంటుంది. అక్కడివాళ్లు బోలెడు పెట్టుకుంటారని కూడా చెప్పింది;' అని రాజ్యంతో అంది.

ఆవిడ కోతలు వినేందుకు నువ్వు దొరికి వుంటావు. లేక పోతే అన్నినగలు రోజూ పెట్టుకు తిరిగితే ఈ పాటికి ఎవడోఎత్తుకుపోయివుండేవాడే' అంది రాజ్యం.

శాంత ఏమీ మాట్లాడకుండా ఇంకో చోటికివెళ్లింది. రాజ్యం కూడా వచ్చి పక్కనే కూర్చుంది.

పెళ్లివారి అలకలు, తీర్పులు అన్ని సవ్యంగా జరిగాయి. అప్పగింతలు అయి అంతా శోకాలు పెడుతున్నారు. పిల్లతో వచ్చేవారంతా బయలుదేరండి అని చెప్పి వెళ్ళారు.

'ఎవర్ని పంపమంటావు' అని రాజ్యాన్ని సలహా అడిగింది అప్పగారు.

'నేను రేపు వెళ్లిపోవాలి కనక మీ ఆడబిడ్డని పంపు' అని చెప్పింది. వెనక నిల్చున్న లక్ష్మి 'శాంతక్క వెడితే మేము వెళ్ళం బాబూ' అని మూతి ముడుచుకుంది.

'మీ అప్ప చెల్లెళ్ళు ఇద్దరూ, మా పిన్నీ వెళ్ళండి' అని లక్ష్మికి చెప్పింది వదినగారు.

రాజ్యానికి అప్పగారిమీద కోపం వచ్చినా పైకి తేలలేదు. అసలు ఆడబిడ్డ అంటేలేదు; అన్నదమ్ములాళ్ళ పిల్లల మీద ఎందుకు ఇంత అభిమానమో అర్థంకాలేదు. ఐనా నా కెందుకులే అని సరిపెట్టుకుంది.

పెళ్లివారు వెళ్లగానే సందడితగ్గి బావురుమన్నట్లు వుంది ఇల్లు.

శాంతకి విజయ ఏమి చేస్తోందో అని గుర్తుకు రాగానే ఆరోజే బయలుదేరా లనిపించింది. వీరయ్య యింటికి దారి తెలుసుకు వెళ్లింది. వీరయ్యభార్య ఎదురువచ్చి ఎంతో ఆప్యాయతతో లోపలికి తీసుకెళ్లింది చిన్నప్పటి ముచ్చట్లు ఎంతో సేపు చెప్పింది. 'మీ నాన్నేనా అమ్మేనావుండివుంటే ఇన్నేళ్లు చూడకుండా వుండేవారేనా? ' అని కళ్లు వత్తుకుంది.

శాంతకి కూడా కళ్లు నీళ్లతో నిండాయి 'అమ్మాయి' అంటూ వీరయ్య లోపలికి వచ్చాడు.

'నీ భూమికి పద్దానుగేలువచ్చేట్టు బేరం తెచ్చాను. ఓ పోటీమీద వచ్చింది. లేకపోతే ఎనిమిదేలకంటే రాదు. నీ కిట్టమయితే సెప్పు; ఇప్పుడే అగ్రిమెొంటు రాయించేత్తా.'

శాంత తన చెవుల్ని తానే నమ్మలేక పోయింది. 'తండ్రి తనకి ఇచ్చినప్పుడు అంతా పఱ్ఱిభూమి అని హేళనచేశారు అత్తారివేపు. ఇప్పుడు అంతధర పెరుగుతుందని తెలిస్తే, వాళ్లకి తగిన సమాధానం చెప్పివుందును. ఏమిలాభం. ఈ సంగతి వాళ్ళకి ఇప్పుడు తెల్సినా అప్పులకోసం పీకుతారు' అనుకుంది.

'ఏటి అమ్మాయి ఆలోసిస్తున్నావు' అని వీరన్న అనగానే, 'అబ్బే ఏమిలేదు. నీకంటే ఈ వూళ్లో నామంచికోరేవాళ్లు ఎవరున్నారు? నీకు మంచిదనితోస్తే ఇప్పుడే వ్రాయించెయ్యి. అన్నయ్యకి ఎప్పుడు చెప్పాలి అన్నదే భయంగా వుంది' అంది శాంత.

'నన్నేం శాత్తాడులే. నామీదే సవాల్ చేత్తాడేమో సూడు' అని వీరన్న నసిగాడు.

శాంత వో నిర్ణయానికి వచ్చేసింది. 'ఏమన్నాకానీ అమ్మటం ఖాయం అన్నగారి సంసారం అన్నివిధాలా బాగున్నప్పుడు, ఇది వాళ్ళకెందుకు వదిలెయ్యాలి? పైగా ఇన్నేళ్లనించీ దానిమీద వచ్చింది వాళ్లే తీసుకున్నారు. తను వచ్చినందుకువాళ్లేం ఎక్కువ సంతోషపడటం లేదు. ఎందుకో, ఏమో'

తండ్రి ఇచ్చింది తనెందుకు అనుభవించకూడదు అనుకుంది. 'పిలిపించి బేరం కుదుర్చు' అని వీరన్నకి చెప్పింది శాంత.

వీరన్న భార్య 'అంత డబ్బు వక్కపాలే ఇత్తాడా?' అని అడిగింది.

'ఆడికాడ వుందిగనకే నేను మాటవరసకనగానే పట్టుకున్నాడు. నాకుమాత్రం తెలవదంటే.' అని భార్యని కసిరాడు.

వీరన్న వెళ్లగానే 'మీ పెద్దత్త పోయేముందు వో గొలుసు, గాజులు చేయించి నాదగ్గరే పెట్టింది. ఏ వూసు అనలేదు అనుకో. శాంతకి వుత్తరం వ్రాయాలన్నా ఆడిసేతేగా రాపించాలనుకునేది. మీ పిన్నత్తకి ఆ వస్తువు సంగతి సెప్పొద్దు అంది. ఎల్లేప్పుడు బాగానేవుంది. అమ్మాయి ఎల్లగానే ఏటో తల్లో మంట అంది అంట. కూసేపట్లో పాణం పోయింది. అని సెప్పుకున్నారు. మీ అత్త వడ్డీకిచ్చిన డబ్బు అంతా మీ అన్నే తీసేసుకుని డాబావేశాడు. మీ వదిన వంటినిండా మాలామాపూతలా, ఎంతబంగారం చేసేయించిందోనంట. పెళ్ళికొడుక్కి పదేలు ఇచ్చారంటగా? అని అడిగింది.

తెలవదన్నట్టు పెదిమ విరిచింది శాంత.

'ఇంతకీ నేను సెప్పేదేమంటే ఆ వస్తువు నువ్వు తీసుకెల్లు. నేనూ పెద్దదాన్నయ్యానా.

తరువాత నీకు ఎవరు చేరుస్తారు కనక?' అని వీరన్న భార్య లోపలికెళ్ళి తెచ్చి కళ్ళకద్దుకు శాంత చేతిలో పెట్టింది. పద్ధాలుగు తులాలు గొలుసూ, పదితులాలు గాజులూ' అని చెప్పింది.

పెద్దత్తకి ఎప్పుడూ దూరపు ఆలోచన వుండేది. తన పెళ్ళికి భూమి వ్రాయించింది కూడా ఆవిడే. తండ్రిని పలకసర్లు చేయించమని ఎంతో పోరుపెట్టింది. చేతిలోవున్న పలకసర్లు తిప్పి చూసుకుంది. అసలు మామ్మ ఆ వస్తువు ఇవ్వకపోతే మాత్రం ఎవరు అడగ్గలరు? ఎల్లాగయినా ఆ నిజాయితీ ఆతరం తోటే ఆఖరేమొ! తన చిన్నప్పుడు నాన్నదగ్గర వీరన్నతాత ఎంతెంత కట్టలు దాచేవాడో గుర్తుకువచ్చింది శాంతకి.

'ఏటి నవ్వుతున్నావు అమ్మాయి?' అంది,.

అబ్బే చిన్నప్పుడుతాత నాన్నదగ్గరికి డబ్బుకట్టలు తేవడం గుర్తుకొచ్చింది. నేను రోజూ కానీ పుచ్చుకొని గంగిరెద్దువాడికిచ్చి పొగిడించుకోటం గుర్తుకువచ్చి నవ్వాను' అని శాంత చెప్పి 'నువ్వు కాబట్టి నాకోసం దాచి ఇచ్చావు; మరొకళ్ళయితే వారెందుకిస్తారు' అని వినయంగా తాత భార్యతో అంది.

'ఆఁముండాది ఇంతమాత్రానకేనా' జనమం అంతా ఎతికితే వకటయినా మంచిపని దొరకలా?' అని నిట్టూర్చింది.

వస్తువులు మళ్ళీ ఇచ్చి; 'వెళ్లేటప్పుడు తీసుకుంటా. వోసారి చిన్నత్తని చూసివస్తా'నని బయలుదేరింది శాంత.

'చూడు అమ్మాయి డబ్బువూసు ఎత్తమోక, పీక్కుతినెత్తాడు నీ అత్త కొడుకు' అని చెప్పింది మామ్మ.

ఇంటిదగ్గర ఎదురయిన రాజ్యంతో మేనత్తని చూసేందుకు వెడుతున్నానని చెప్పింది. తాను కూడా వస్తానని బయలు దేరింది రాజ్యం. వంటెద్దుబండి మాట్లాడింది అప్పలమ్మ. బండిపుంతలోంచి వెడుతోంది. బ్రహ్మ జెముడు డొంకలు గులివింద తీగెలు అల్లాగే వున్నాయి. దూరంగా తాటితోపూ, గొడ్లపాకలూ, అక్కడ అక్కడా చుట్టు గుడిసెలు. పంటకాలవపైన తాటిబద్దెలు అన్నీ ఎరుగున్నవే. పచ్చటి పొలాలు పలకరించినట్టువున్నాయి. 'ఎన్ని వూళ్లు తిరిగినా చిన్నతనంలో పెరిగిన చోటు నచ్చినట్టు ఏదీ నచ్చదేమో' అనిపించింది.

"ఎప్పుడో అక్కయ్యతో వోసారి వెళ్లాను" అని రాజ్యం మాటలు మొదలు పెట్టింది.

"నేనుమాత్రం ఏ వకటి రెండుసార్లు వెళ్లానో అత్తయ్య ఇంటికి. ఎప్పుడూ ఆవిడ నాన్న దగ్గరే వుండేది, మా చిన్నతనంలో" అంది శాంత.

రోడ్డు మరీ బాగుండలేదు. బండికుదుపు భరించలేక రాజ్యం ముందుకి వంగుతూ అంది.

'దేశంలో ఎంత మార్పు వచ్చినా పుంతలో మాత్రం రోడ్డు రాలేదు" అంది శాంత.

బండివాడు చుట్ట పారేసి, "వోట్లకాడ ఆ వూరి ప్రెసిడెంటుగారికి ఈడ నెగ్గిన ధర్మారావుగారికి సెడింది. రోడ్డుకి ఏసిన కంకరు గుట్టలు మళ్లా తీయించేశారండి" అని చెప్పిపాడు బడ్డ గుడి రాగానే 'వచ్చేశామండి వూళ్లోకి' అన్నాడు.

మేనత్తగారి యిల్లు ఏమీ మారలేదు. విరిగిపోయిన మట్టిగోడల మద్య వున్న పెంకుటిల్లూ, ఇంటి ముందు మురికి గుంటా అల్లాగే వున్నాయి. రాజ్యాన్ని పిల్చుకు లోపలికి వెళ్లింది శాంత. పెరట్లో చిన్నగుడ్డ చుట్టుకు కూర్చుంది మేనత్త. పరామర్శలు, పలకరింపులు అయ్యాక "అమ్మాయి ఎవరే' అని అడిగింది మేనత్త.

'మా వదిన చెల్లెలు. మర్చిపోయావా?' అని అడిగింది శాంత.

'ఎవరూ రాజ్యమా? ఎవర్నీ గుర్తు పట్టలేకపోతున్నానే; నీ కెందరే పిల్లలు?' అని

అడిగి, చూడు మీ వదిన పెళ్ళికి కూడా వచ్చి పిలవలేదు; దాని పొగరు వక్కదాన్ని బతికున్నానుగదా!' అని అయాసపడింది మేనత్త.

మాట తప్పించాలని 'ఏదో ఆ హడావిడి రాలేక పోయివుంటుంది' అని శాంత అంది.

'ఈ మాట కేమిలే. అసలు మీ అన్నకి డబ్బు దాహం పుట్టింది. అప్ప కూడపెట్టిన డబ్బు అంతా చిల్లిగవ్వనాకు ముట్టకుండా తనే తీసుకున్నాడు. మీ వదిన ఎంతో బంగారం కొందిట. అప్పది పెట్టేగా ఈవిడ వడ్డాణాలుగిడ్డాణాలుచేయించింది. నాకు కొంతేనా ఇవ్వచ్చుగా!' అని మూలిగింది మేనత్త..

'మీ కోడలు లేదా' అని అడిగింది. శాంత.

'లేకేం వుంది. కొరివితో తల గోక్కున్న అంత సుఖం, కోడలు మాట్లాడితే. వాడేమో దాని వల్లోపడిపోయె. నాకా వోపికలేదు. అలాగే వార్చి పడేస్తున్నా' అంటూ మళ్ళీ నగ్గటం మొదలు పెట్టింది మేనత్త.

రాజ్యం 'వెడదామా' అని అడిగింది.

'ఏమి సొద్దిమే అప్పుడే వెళ్లటమా?' అంటూ కోడల్ని పొలిబొబ్బలు పెట్టింది రమ్మని శాంత మేనత్త.

కొడుకు వచ్చాడు కోడలు బదులు. 'అది ఏదిరా?' అని తల్లి అడిగింది.

"ఎందుకు అల్లా అరుస్తావ్? ఎన్నిసార్లు చెప్పాను, దాని వంట్లో బాగుండనప్పుడు పిలవద్దని," కసిరాడు.

"సరేలే, దానికీ నాకూ బాగున్న దెప్పుడు కనక. శాంత చూస్తుందని పిలిచాను" అంది తల్లి.

శాంతకేసి అదోలాచూసి "ఎవరో అనుకున్నా. నిన్ను గుర్తుపట్టలేదుసుమా? ఇల్లా తయారయ్యావేం? మీ ఆయనకి ఏమిస్తున్నారు?" అంటూ ఆరాలు మొదలుపెట్టాడు. మేనత్త కొడుకు సూర్యం.

మౌనంగా నవ్వి వూరుకుంది శాంత. "సరే కాని బొంబాయినించి ఏమి తెచ్చావే' ' అని వెకిలిగా నవ్వుతూ అడిగాడు. భార్య రావటం చూసి" "లక్ష్మి రా, రా, చుట్టం వచ్చింది' ' అంటూ భయపడుతూ అటుచూశాడు.

ఉన్న నగలన్ని వంటిని తగిలించుకుంది. మంచి నలుపురంగు శరీరంమీ ద బంగారం గంభీరంగా కనపడుతున్నా ఇత్తడి కళ వుట్టిపడుతోంది వాటికి. "అంత తీరిగ్గా కూర్చున్నా రేం" అని కోపంగా సూర్యం కేసి చూసింది లక్ష్మి.

"అబ్బే, తీరికా? అమ్మ ఎందుకో పిలిస్తే వచ్చా, ఈవిడ ఎవరో తెలుసు కదూ?' అని శాంతని ఫలాని అని చెప్పుకున్నాడు భార్యకి.

"ఇంకేం మళ్ళా వచ్చి ముచ్చట్లు ఆడుకోవచ్చు. ముందు వెళ్లి నోటు రాయించుకు రండి" అని వెటకారంగా శాంత కేసి చూసింది లక్ష్మి.

ఈసారి శాంతకి కోపము వచ్చినా పైకి ఏమనలేదు. "వెళ్లివస్తా" అని మేనత్తకి చెప్పి బయలుదేరింది.

"మా ఆవిడ నిర్వాకం వినకుండానే వెళ్ళిపోతావా" అని గర్వంగా సూర్యం లక్ష్మికేసి చూస్తూ శాంతని అడిగాడు.

'కనపడుతేనే వుందిగా! ఇంక వినక్కర్లేదు" అంది శాంత.

''అబ్బో నిన్ను పొగడ్లేదనా ఆ అక్కసు'' అంది లక్ష్మి.

సూర్యానికి మతిపోయింది. చూడ్డానికి వచ్చిన శాంతని లక్ష్మి నోటినించి రక్షించటం ఎల్లాగో తోచక 'అయితే నువ్వు కూడా వస్తావేమిటి?' అని లక్ష్మిని అడిగాడు!

వాళ్ళ ముచ్చట్లు వినకుండానే శాంతా, రాజ్యం వాకిట్లోకి వచ్చారు. మేనత్త వెనకాలే వచ్చింది.

శాంత మేనత్త చేతిలో డబ్బుపెట్టి 'పటికబెల్లం తెప్పించుకో' అంది.

'ఎందుకే అంటూనే లెక్కపెట్టుకు బొడ్డులో దోపుకుంటూ 'వుండు అమ్మా' అని; 'లక్ష్మి బొట్టన్నా పెట్టవే' అని కోడల్ని పిలిచింది.

దొడ్లో వాళ్లు పగలబడి నవ్వుకోవడం వినపడుతోంది. రాజ్యం గడపమీద లక్కపిడతలోవున్న కుంకం శాంతకి పెట్టి తనూ పెట్టుకుని 'వస్తా' మని చెప్పి బయలు దేరారు.

బండి మళ్లా వూరు విడిచి పుంతలోకి వచ్చేసరికి చీకటి పడుతోంది.

రాజ్యం 'ఎందుకు వచ్చానా అనిపించింది వదినా' అని చెప్పింది.

'ఎల్లా బ్రతుకుతున్నారో బాబూ? వున్న కాస్సేపూ తేళ్లూ జెఱ్ఱులూ పాకినట్టు అయింది నాకు. వకటి రెండు గదుల్లో వున్నా ప్రాణానికి హాయిగా వుటుంది మాకు. ఆ అందానికి ఆ నగలు, ఆ మాటలు, ఏదో రాక్షసిలా వుంది. చెప్పద్దూ. పోనీ వాటికేంలే అనుకున్నా ఇల్లైనా శుభ్రంగా పెట్టుకోవచ్చుగా! ఆ ముసిల్దానిచేత వండించకపోతే చేసుకోరాదూ?' అని శాంత రాజ్యంతో అంది.

'నాక్కూడా వచ్చినదగ్గర్నించీ చూస్తే అల్లాగే అనిపిస్తోంది. ప్రతిమాట డబ్బుకిముడి. అది కాకపోతే సినిమా మాటలు, అవీ అయిపోతే, ఎవరెవరు ఎవరితో లేచిపోయారోచిట్టాలు తిప్పటం; వినలేక విసుగొచ్చి మనం ఏదయినా అన్నామో వ్యాఖ్యానం మొదలు పెడతారు. సరసుక్కూడా ఈ మాటలు బాగా పట్లుబడ్డాయి. ఇంక మా అక్కకి కూతురు ఏది చెప్పినా అదే సమర్థించి మన్నే తిడుతుంది. మన కెందుకనుకో' అని రాజ్యం వూరుకుంది.

శాంతకి భూమిసంగతి రాజ్యానికి చెప్పాలనిపించింది. కొంతసేపు పోయాక, 'మా నాన్న నాకు ఇచ్చిన పొలం వుంది, దాన్ని అమ్మెయ్యాలని వుంది' అని నసిగింది.

'వీళ్లు దానిమీద రాబడి ఎప్పుడూ పంపటం లేదు. మీ అన్నగారు ఏమీ అనుకోని మనిషికనక సరిపోయింది' అని రాజ్యంతో అంది శాంత.

'మీకు డబ్బు ఇచ్చి వ్రాయించుకున్నారటగా ఆ పొలం' అని రాజ్యం అడిగింది.

'ఇదోటా పైగా, అన్నీ వట్టిదే' అని శాంత చెప్పింది.

బండి ఇంటి సమీపానికి రావటం చూసి ఇద్దరూ వూరుకున్నారు.

ఏదో గుర్తుకి వచ్చినట్లు శాంత బండిని వెనక సందులోకి తోలమంది. వీరన్న ఇంటిముందు బండి ఆపి లోపలికి వెళ్లింది. వీరన్న భార్య అన్నం వడ్డిస్తోంది. 'తాతా నాన్న వ్రాసిన దస్తావేజు ఇదిగో' అని బాగ్‌లోంచితీసి చేతిలో పెట్టింది.

'ఇది వుంది కదా? మీ అన్న సవాలు చేశాట్ట - ఎల్లాకొంటాడో రాతాకోతా ఏమీ లేదు' అని అంటూ దీపం ముందుకు వచ్చి చదువుకుని, మొల్లో తాళాలు తీసి పెట్టెలో పెట్టమని భార్యచేతిలో పెట్టాడు.

'రేపుపొద్దున్నే వచ్చేస్తా, పూర్తిచేసి మధ్యాహ్నం బండి ఎక్కించెయ్యనన్ను' అంది శాంత.

'పూర్తి అవుతే అల్లాగే ఎల్దువుగాని' అని గిన్నెముందు కూర్చున్నాడు వీరన్న.

శాంతవచ్చి 'ఆలశ్యం చేసినందుకు ఏమీ అనుకోవద్దు' అంది రాజ్యంతో.

ఇంటికి వెళ్లేసరికి వదినగారు రొప్పుతూ శాంతమీద మాటలు విసరటం మొదలు పెట్టింది.

ఏమీ మాట్లాడకుండా తన సామాన్లు వున్న గదిలోకి వెళ్లింది శాంత. పెట్టిలోవి అన్ని కిందపడేసి వున్నాయి. అన్ని సర్దుకుని పెట్టిమీదే కూర్చుంది.

రాజ్యాన్ని అప్పగారు ప్రశ్నలు వేస్తోంది. "అబ్బే ఇంకెక్కడికి వెళ్లలేదు. వాళ్లింటి కెళ్లి వచ్చేశాము" అని చెప్పటంతో కొంత సర్దుకుని 'ఆవిడిని కూడా తిండికి పిలు' అని చెల్లెలితో అంది. ఏదో పూర్తి చేసివచ్చి అక్కడే పడుకుంది. కాని తెల్లవార్లూ నిద్ర పట్టలేదు శాంతకి.

రాజ్యం కూడా పొద్దటే లేచి రాజమండ్రి వెళ్తానని అప్పకి చెబుతోంది.

ఆ సమయంలోనే తనూ వెడుతూన్నా నని శాంత చెప్పింది.

'నువ్వు అసలు పెళ్లికోసమే వచ్చావా? మేము పచ్చగా వుంటే చూడలేక, ఆస్తులు అమ్మకాలు పెడుతున్నావుటగా. మేము బాగుంటేనే నీకు ఇంత పెట్టడం" అని మొదలు పెట్టింది వదినగారు.

'నేనేం మిమ్మల్ని పెట్టమని అడగలేదు. నాకు మా నాన్న ఇచ్చిందానిమీద వచ్చేది కూడా మీరే తింటున్నారు. నాకూ మా నాన్న ఇచ్చింది అనుభవించాలని వుంటుంది" అని వుద్రేకాన్ని అణుచుకుంటూ శాంత అనేసింది.

'అబ్బో ఇచ్చాడు. ఎంత చేస్తే అంత మంచిపొలం అయిందో. అసలు ఎవడు కొంటాడో మేమూ చూస్తాము. మీ అన్న కేమీ ఆమాత్రం పలుకుబడి లేకపోలేదు' అని విసురుగా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది వదినగారు.

రాజ్యం శాంతని వూరుకోమన్నట్లు సైగచేసింది. శాంత సామాన్లు బయటికి తెచ్చుకుంది. రాజ్యం చేతిలో వో సిల్కు గుడ్డ పెట్టి కళ్ళనీళ్ళు వత్తుకుంటూ 'నాకు చెల్లెళ్ళు లేరన్న కొరతలేకుండా కూడాకూడా తిరిగావు. మళ్లా ఎప్పుడో చూడటం.' అని 'వెళ్లివస్తా. అన్నయ్యకి చెప్పు' అని చెప్పింది శాంత.

మళ్లా వదినగారు వచ్చింది. ' ఈ పూట వెళ్ళేది అదా ఏమిటి చెప్పటం? అయినా మీ అన్నకి నువ్వు అంటే అసహ్యం వేసే రాత్రి వెళ్ళిపోయారు. చెట్టంతమనిషి ఇంట్లోవుండగా, వూళ్లోవాళ్ళా నీకు బేరాలు పెట్టడం, మాకు తెలియకపోవు. అన్ని తెలిశాయి. నేను విరోధినీ, నువ్వు చుట్టానివీనా' అంటూ రాజ్యంచేతిలో గుడ్డ తీసి విసిరేసింది.

రాజ్యం గుడ్డని తీసుకు కళ్ళకద్దుకుంది.

శాంత వెడుతున్నానని వీధిలోకి వచ్చింది.

'ఎల్లా వచ్చిందో అల్లా మర్యాదగా మధ్యాహ్నం బండికి ఇక్కడినించే వెళ్ళమని వాళ్ల అన్న చెప్పారని చెప్పు' అని రాజ్యంతో అంది అప్పగారు.

శాంత కళ్ళు తుడుచుకుని సామాను అప్పలమ్మని తెమ్మని వెళ్ళిపోయింది.

వీరన్న భార్య 'అప్పీ, నువ్వు బస్సు కాడ వుండు' అని పంపేసింది.

శాంత వీరన్న భార్యని కావలించుకుని ఏడ్చి వదినగారు అన్నవి చెప్పుకుంది.

ముసలిప్రాణం కరిగిపోయింది. మాటరాక పెదిమలు వణికాయి.

శాంతని దగ్గరగా తీసుకుని 'వాళ్ళతోటి ఏటిలే. నువ్వు మీ అమ్మల్లే మంచిపేరు తెచ్చుకున్నావు. నామల్లే చివరంటా సుఖంగా వుండు' అంటూ వస్తువులు చేతిలో పెట్టింది.

'నువ్వే వుంచుకో, నా కెందుకు' అంది శాంత.

'ఎంతమాట అమ్మాయి, నా కెందుకు తల్లీ' అంటూ ఇంత పసుపుమూట చేతిలో పెట్టి 'ఈ పాతికాపెట్టికోకా, రయికా కొనుక్కుని కట్టుకో' మంది వీరన్నభార్య.

బస్సు చప్పుడువిని శాంతని తీసుకు రోడ్డుదగ్గరికి వచ్చింది. వస్తానని ఎన్నోసార్లు చెప్పి శాంత బస్సు ఎక్కింది.

అప్పలమ్మ చేతిలో డబ్బు చూసుకోకుండా శాంత మెడకేసి కన్ను ఆర్పకుండా చూస్తోంది.

'ఏటే, డబ్బులిస్తే తీసుకుపోక' అని వీరన్నభార్య కసిరింది.

బస్సుకదిలింది. వూరి పొలిమేర విడుస్తూంటే శాంత కళ్ళల్లో నీళ్లు జలజలా రాలాయి. వీరన్న ముందేవున్నాడు. 'వూరుకోతల్లీ' అని పాగా కొంగుతో కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు.

వీరన్నతో కూడా బస్సుదిగింది శాంత. ఎక్కడికో తీసుకు వెళ్లాడు. ప్లీడర్ని పిలిపించి అవతలవాళ్ళకి నచ్చ చెప్పించాడు.

అన్నీ పూర్తయ్యాక కొనేవాడు 'అంత డబ్బూ తేలేదు' అన్నాడు.

'ఏటి, నాటక మాడుతున్నావా?' అని వీరన్న ఎగిరి పడ్డాడు.

'ఇంకెవరో సర్దుతా నన్నారు' అని వెళ్ళి పిల్చుకొచ్చాడు.

'తొందరగా కానివ్వు' అని కసిరాడు వీరన్న.

'పనిపూర్తయినా డబ్బు ఎట్టా తీసుకెల్లుద్ది. బ్యాంకి కాయితం తేవాలి' అని బ్యాంకికి వెళ్ళాడు వీరన్న.

ప్లాటుఫారంమీద కూర్చున్న శాంతకి వీరన్న మంచి తనమే తిరుగుతోంది బుఱ్ఱలో.

"రైలు వచ్చింది?" అంటూ హడావిడిగా వచ్చాడు వీరన్న. శాంత చేతిలో చెక్కు పెట్టి "భద్రం తల్లీ" అని చూట్టూ చూసి "లోపల పెట్టెయ్యి" అన్నాడు -

'మీ యిద్దరి రుణం ఎలా తీర్చటం' అంది శాంత.

"మీ నాన్న ఎల్లి పోయాడా? అల్లాగే నేనూ ఎప్పుడో కళ్లు మూస్తా. నాన్న పేరున పిల్ల పిల్ల అనుభవించాలి. తెల్సిందా ! పాడు చెయ్యక సొమ్ముని జాగ్రత్త చెయ్యి" వందసార్లు చెప్పాడు.

"రైలు వస్తోంది, మా అన్నయ్య వూళ్ళోలేకుండా వెళ్లి పోయాడు" అంది.

"నీ కాడ దస్తావేజు వున్నట్లు తెల్దనుకుంటా. అయన వప్పుకుంటేకాని రిజిష్టరు కాదుగా! అందుకని ఎత్తువేశాడు. ఇంక వచ్చాక బలే ఫార్సు జరుగుతుందిలే" అని బోసినోటి నిండా నవ్వాడు వీరన్న. "కొన్నవోడు ఏమీ తక్కువోడుకాడు. చూశావుగా డబ్బు తేలదని నాటకమాడాడు". అని గర్వంగా చెప్పాడు.

రైలు ఆగినా అంత రద్దీలేదు. ఆడవాళ్ల పెట్టెలో ఎక్కించి "జాగ్రత్తగా చేరాక, కార్డుముక్క రాయి" అని మళ్ళీ 'వద్దులే. మీ అన్న కాడికేగా వత్తుంది' అన్నాడు వీరన్న.

శాంత కనపడేటంతవరకు వీరన్న కేసి చూసింది. చెక్కుని భద్రంగా చేతిబ్యాగ్‌లో పెట్టింది. వీరన్నకి అన్నమీద పగతీర్చుకునేందుకు అది అదను అయివుంటుంది. అతని ధోరణి కొంచం అల్లాగే అనిపించింది. ఛీ, పాపం తనకోసం ఇంత శ్రమపడితే ఈ ఆలోచనేమిటి అని సమాధానపడింది. ఈసారి రైలుప్రయాణం విసుగనిపించింది. జయ వెళ్ళగానే ఏమిచేస్తుందో! ఇల్లుగుర్తుకిరాగానే ఏవో తియ్యటి కలొచ్చినంత ఆనందంగా వుంది.

బొంబాయి దగ్గరపడింది. తను వచ్చేది తెలియదుగా? ఎవరు వస్తారులే అనుకుంది. ఇంటికి చేరేసరికి పొద్దుతిరిగింది. పక్కవాటాలో ఆసామాను పెట్టిద్దామనుకుంది కాని తలుపులు తీసివుండటంతో కూలివాడిని పంపి తలుపుతట్టింది. ఆనందమోహన్ తలుపు తెరిచి శాంత అంత తొందరగా తిరిగివచ్చిందే అన్న సంతోషంతో 'వచ్చావా' అని ఎంతో ఆప్యాయంగా చూశాడు.

శాంతకి దుఃఖం, సంతోషం రెండూ వక్కసారి వచ్చాయి, వెళ్ళినదగ్గరినించీ జరిగినవన్నీ గుక్కతిప్పుకోకుండా చెప్పేసింది. గాజులు చూపెడుతూంటే కన్నీటిబొట్లు జారిపడి ప్లాస్టిక్కుగాజు ఎఱ్ఱరంగు కడిగినట్టు మెరిసిపోయింది.

ఆనందుకి శాంతమీద జాలేసింది. ఆప్యాయంగా తల నిమిరాడు. అల్లాంటి క్షణాలు జీవితానికి జీవంపోసి, ఎన్నో ఏళ్ళు ఖాళీగావుండే సంసారానికి ఎండాకాలంలో వర్షపుజల్లులా తెలియని ఆనందాన్ని ఇస్తుంది.

ఆ క్షణాలని నెమరేసుకుంటూ జీవితాన్ని వదల్లేక పడే బాధ, 'నన్నెప్పుడూ ఎక్కడికీ పంపకండేం' అంటూ వచ్చేదుఃఖం ఆపుకుంటూ ఆనంద్ గుండెల్లో మొహం దాచుకుంది శాంత. ఇద్దరి మనస్సులూ కడిగినట్టు నిర్మలంగా ఒకటై ఎన్నో ఏళ్ళు వెనక్కి వెళ్ళివచ్చినట్టు నిల్చాయి. మాటలులేని ఆప్యాయత మళ్ళీ ఇద్దర్నీ ఆవహించింది. మళ్లీ జీవితం ముందుకు సాగిపోయింది. ✧